

ЗРОБЛЕНО В
УКРАЇНІ

Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка
Відділ науково-інформаційного забезпечення інноваційних процесів

ЛЕВ СИМИРЕНКО:

від коріння до плодів

Укладання, комп'ютерний набір і дизайн Г. Прохорова

Редактор С. Миценко

Технічний редактор А. Підгайна

Ім'я Лева Симиренка відоме багатьом, хто коли-небудь куштував його легендарні яблука «Ренет Симиренка». Однак далеко не всі знають, що він був не лише селекціонером, а й видатним науковцем, підприємцем і меценатом, який присвятив своє життя розвитку українського садівництва. Його біографія – це розповідь про талант, наполегливість і боротьбу за науковий прогрес у складні часи.

Лев Платонович Симиренко не тільки відкрив світу унікальний сорт яблук, але й заклав наукові основи для розвитку українського промислового садівництва. Перетворивши свій розсадник у Млієві на найбільший селекційний центр свого часу, він став справжнім новатором у садівництві.

Постать Лева Симиренка мала б стати одним із символів української науки, але через політичні репресії його життя було обірване, а його досягнення радянська влада знецінювала. Проте навіть десятиліття переслідувань не змогли знищити доробок, залишений видатним селекціонером. Спадщина Лева Симиренка живе в наукових працях, в яблуках, що й досі носять його ім'я, і в серцях продовжувачів його справи.

Підготовлено за матеріалами видань, представлених на виставці

Козацький рід Самиренків відомий з кінця XVIII ст. Хоч Степан Самиренко і був закріпачений, але його син – Федір завдяки неабиякій підприємницькій успішності зміг розбагатіти й викупити себе та родину. Разом із тестем Михайлом Яхненком він орендував млини на річці Вільшанці біля Платонового Хутору (між Городищем та Млієвом на Черкащині).

**Федір Степанович Самиренко
(1790–1867) – піонер цукрової
промисловості**

**Василь Федорович Самиренко
(1835–1915) – український
промисловець, інженер-
конструктор, меценат, благодійник**

Згодом він побудував чи не перші на території України парові млини і став одним з перших українських цукрозаводчиків, заснувавши власну фірму. Своїх синів – Платона та Василя – Федір Самиренко відправив вчитися до Парижа для оволодіння найкращим європейським науково-виробничим досвідом.

Воспоминания о фирмѣ братьевъ Яхненко и Симиренко¹⁾.

(посвящается памяти ГЕОФАНА ГАВРИЛОВИЧА ЛЕВЕДИНЦЕВА).²⁾

Всякій честный труженникъ, какою бы полезною отраслью дѣятельности ни занимался, пріобрѣти извѣстность въ районѣ своихъ дѣйствій, бесспорно заслуживаетъ памяти потомства. Всякое воспоминаніе о немъ всегда своевременно, тѣмъ болѣе, что время уничтожаетъ массу памятниковъ старины, а смерть

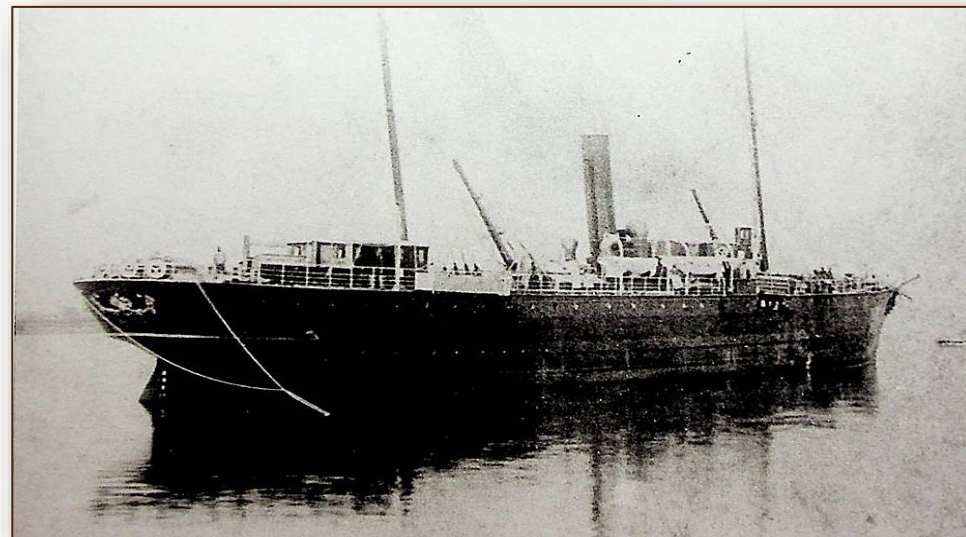
¹⁾ Матеріаломъ для настоящей статьи служили 1) рассказы Маріи Васильевны Яхненко, жены Кондрата Михайловича Яхненка, сына ихъ, присяжнаго повереннаго Василія Кондратьевича Яхненка, и Василія Федоровича Симиренка; 2) часть замітокъ, составленныхъ Алексѣемъ Ивановичемъ Храпаломъ, зятемъ Федора Симиренка и свидѣлемъ-очевидцемъ порныхъ моментовъ возникновенія широкой торговой дѣятельности фирмы. Замѣтки эти составлены были въ теченіе зимы 1885—1886 годовъ, какъ значится въ нихъ, и въ подлинникѣ хранятся у дочери Храпала Е. Шваченко. Самъ А. И. Храпалъ умеръ 27 марта 1886 года; 3) рассказъ директоровъ-распорядителей Кальинскаго и Собскаго товариществъ о дѣятельности Фридриха Бани, замѣтки о юбилейномъ торжествѣ Кальинскаго товарищества 2 сентября 1883 года, хранящіеся у Викентія Людвиновича Чарновскаго, члена правленія товарищества, и 4) личныя наблюденія.

²⁾ Покойный ГЕОФАНЪ ГАВРИЛОВИЧЪ ЛЕВЕДИНЦЕВЪ, первый редакторъ и основатель журнала „Кіевская Старина“, будучи уроженцемъ с. Зеленой Дуброви звенигородскаго уѣзда и живя вблизи Мліева, зналъ Кондрата Михайловича Яхненка и всю ихъ семью и очень интересовался составленіемъ статьи о дѣятельности этой фирмы, а также просилъ Василія Кондратьевича Яхненка дать ему матеріалъ или самому составить такую статью; но составленіе статьи какъ-то откладывалось, ГЕОФАНЪ ГАВРИЛОВИЧЪ скоро заболѣлъ, умеръ, и его намѣреніе не осуществилось. Въ память глубокаго уваженія къ ГЕОФАНУ ГАВРИЛОВИЧУ, какъ своему бывшему наставнику, я исполнилъ его желаніе и потому рѣшился посвятить его памяти эту статью.

До середины XIX столѣття Торговый дім «Брати Яхненки і Симиренки» активно займався торгівлею та виробництвом цукру. У 1843 р. у с.Ташлик відкрився перший у всій Російській імперії паровий цукровий завод фірми, де Платон був технічним керівником.

У 1849 р. у Млієві запрацював також і машинобудівний завод Яхненків і Симиренків. Це підприємство забезпечувало цукрові заводи обладнанням. А у 1851 р. завод спорудив перший пароплав із металевим корпусом і промовистою назвою – «Українець», започаткувавши пароплавство на Дніпрі.

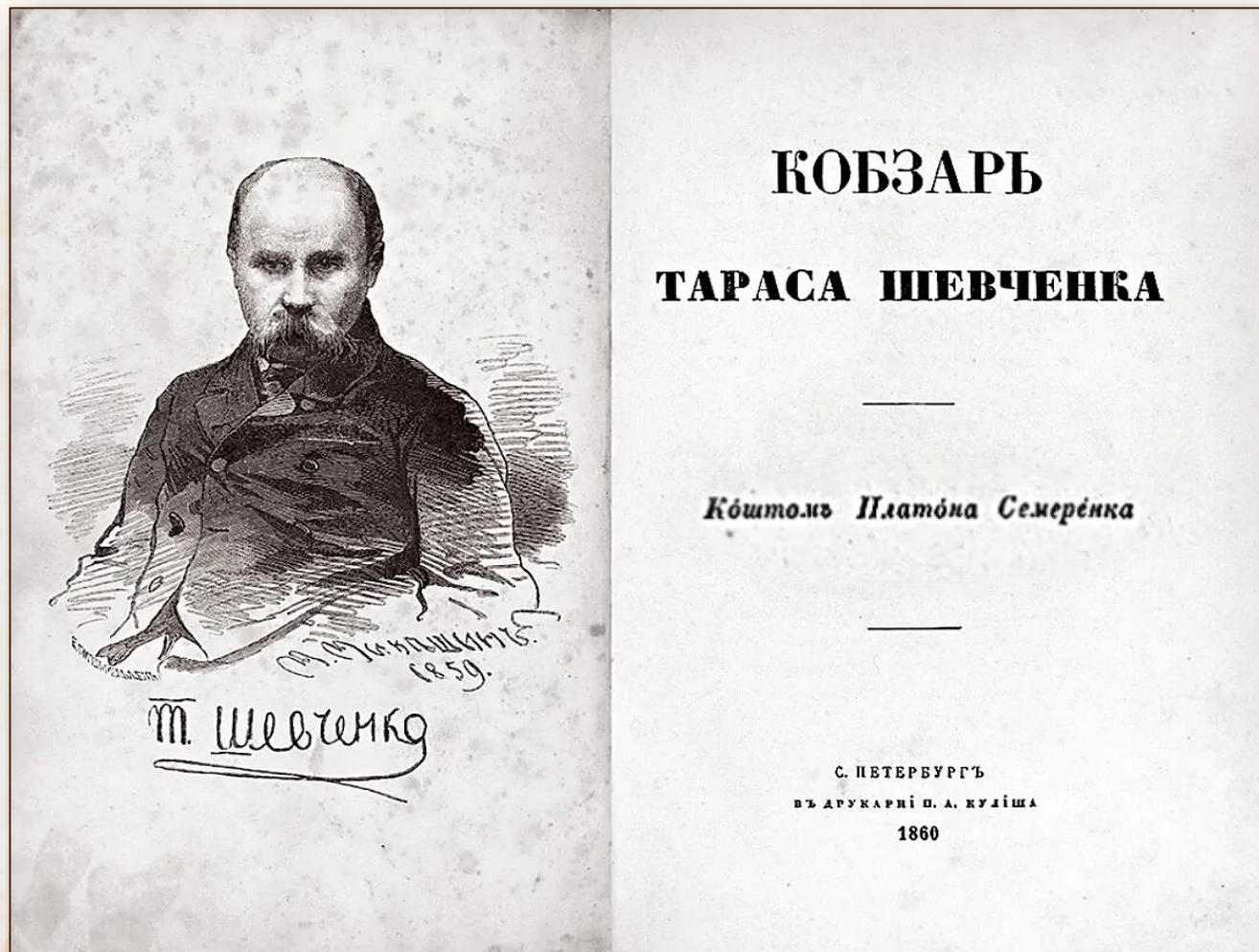
На жаль, із відходом від справ засновників компанія поступово почала занепадати. У 1889 р. її виробничі споруди перейшли у власність поміщиків Балашових.

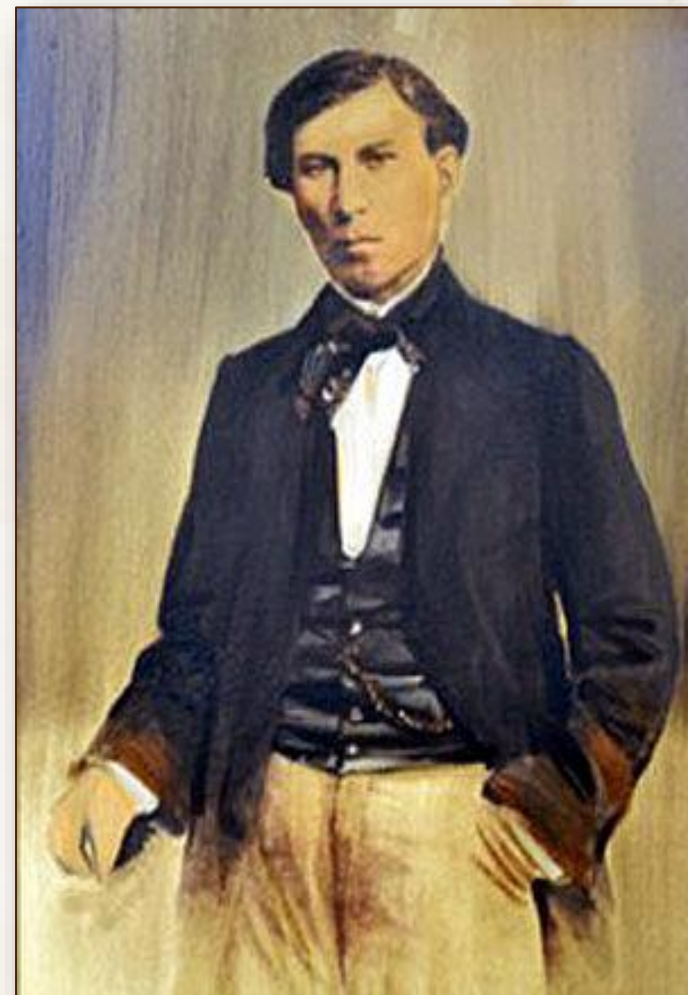
Перший модерний металевий пароплав «Українець», побудований на Мліївському (Городищенському) механічному заводі Яхненків-Симиренків. 1850 рік

Перша сторінка «Воспоминаний о фирме братьев Яхненко и Симиренко» П. Клебановського у журналі «Киевская старина», 1896 рік

І Василь, і Платон Симиренки були благодійниками та меценатами, підтримували українську культуру. Так, наприклад, Платон Федорович профінансував останнє прижиттєве видання «Кобзаря» Тараса Шевченка.

Титульний лист «Кобзаря» видання 1860 р.

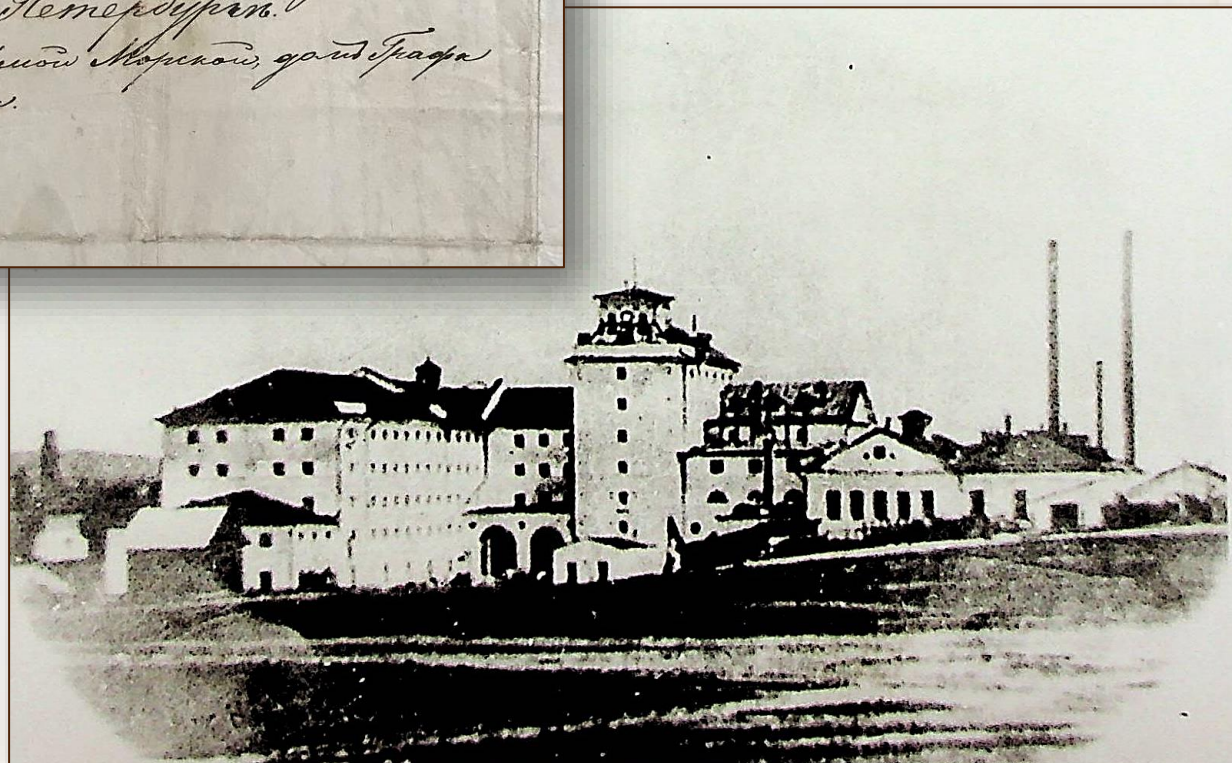

Платон Федорович Симиренко
(1820–1863)

Самое лучшее
 Hanerapans b Krel
 Chap. 1889, №2, 17. 164
 Museumverein Leipzig
 Thapans Thapant.

Его Высочайшескому
Монаху Григорью
Монаху Матвееву
Удостоверенному
Апостольскому
Въ С. Петербургъ.
Въ Польской Монахъ, дядька
Евдокимъ.

Лист Платона Симиренка до Тараса Шевченка

Представник наступного покоління Лев Платонович Симиренко народився 19 лютого 1855 р. в селі Мліїв (тепер – Городищенська територіальна громада Черкаської області). Однак прогресивні погляди його батька й активна громадянська позиція стали причиною переслідування царською владою: Платона Федоровича було заарештовано за звинуваченням у поширенні забороненої літератури та підтримці українського національного руху. Він був засуджений до заслання, що стало тяжким ударом для родини. Виснажений репресіями, Платон Симиренко передчасно помер від туберкульозу, коли Леву було лише вісім років.

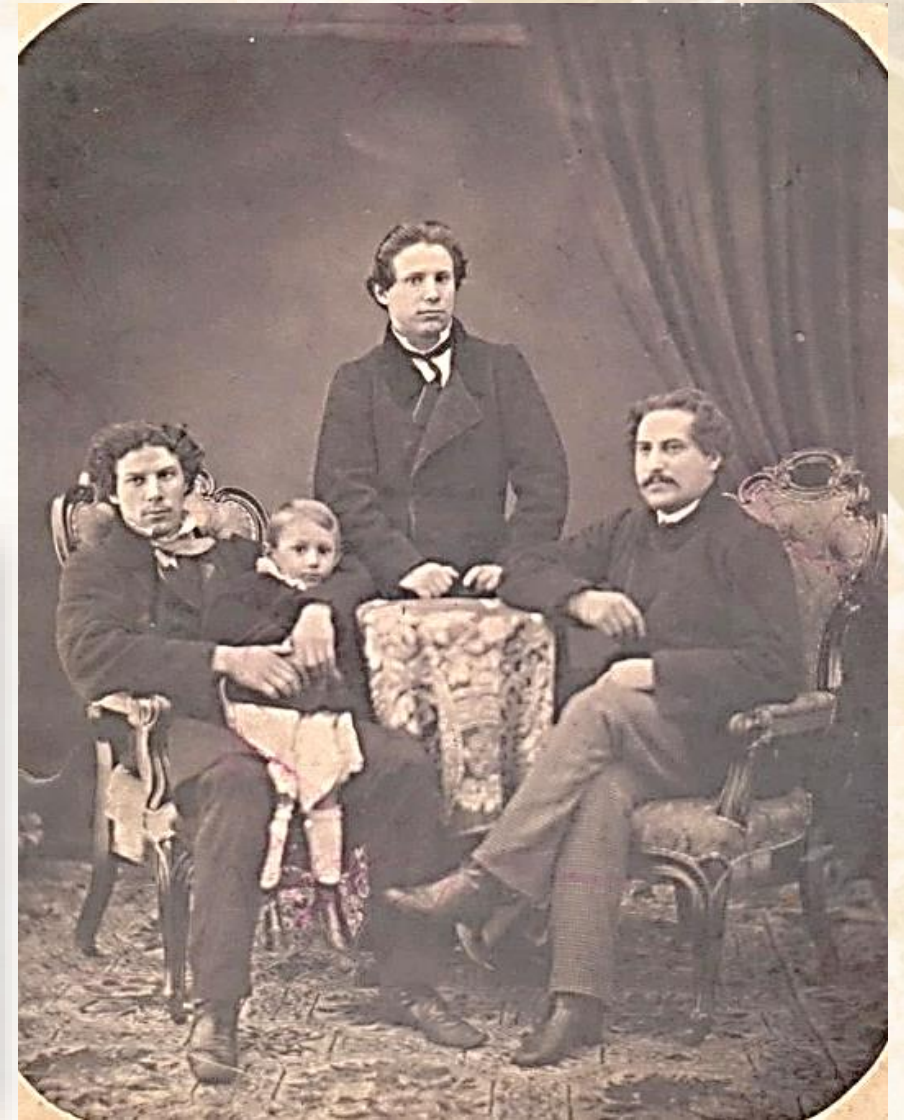
Старий дім Симиренків. Платонів хутір, Мліїв

Після смерті батька на плечі матері — Тетяни Яківни Симиренко (у дівоцтві Яхненко) — лягли всі турботи про дітей і збереження родинної справи. Вона відзначалася не лише освіченістю, але й діловитістю та громадянською свідомістю. В умовах економічного тиску та політичної ворожості, попри втрату частини родинного статку й маєтностей, вона зуміла зберегти сімейну гідність і створити належні умови для виховання дітей, зокрема сина, якому судилося стати одним із провідних українських вчених-садівників.

Середовище, в якому формувався світогляд Лева Платоновича, було пройняте ідеями служіння народові, освітньої місії та національного поступу. І хоча дитячі роки минали в тіні родинної трагедії та переслідувань, саме цей досвід став джерелом тієї внутрішньої сили, що згодом допомогла йому гідно витримати власні життєві випробування – арешти, заслання, ідеологічний тиск – і присвятити життя науці, праці на землі та збереженню української ідентичності.

Тетяна Іванівна Смиренко (уроджена Авчиннікова) в українському народному вбранні та разом з чоловіком – Платоном Смиренком

Антон Федорович Смиренко з маленьким Левком Платоновичем Смиренком, Василь Федорович Смиренко (стоїть) та Іван Терентійович Яхненко

Лев Симиренко здобув якісну освіту: після одеської гімназії у 1873 р. вступив на фізико-математичний факультет Університету Св. Володимира у Києві, де захопився природничими науками і в результаті перейшов на природничий факультет Новоросійського університету в Одесі. Серед іншого юнака особливо приваблювало садівництво – він поглиблено вивчав ботаніку, агрономію та генетику, досліджуючи плодові дерева.

Щоб доповнити знання практикою, Лев вирушив у наукову подорож до Франції, Німеччини й Великої Британії. Там він вивчав сучасні методи селекції, особливості ґрунтів, технології вирощування та знайомився з досвідом провідних європейських садівників.

Згодом ґрунтовна підготовка дозволила йому створити власний розплідник – «Мліївську помологічну станцію», що став унікальним осередком наукового й практичного садівництва. Тут впроваджували щеплення для поліпшення сортів, інноваційні системи зрошення й удобрення, досліджували вплив клімату на врожайність.

Але рокам розквіту вченого-селекціонера передувало неабияке випробування за незгоду з суспільно-політичною ситуацією в країні.

**Лев Симиренко на засланні
у Красноярську**

Ще під час навчання на природничому факультеті Новоросійського університету Лев Симиренко захопився революційними ідеями, що значною мірою було зумовлено родинними зв'язками з Ольгою Яхненко – дружиною лідера «Народної волі» Андрія Желябова. Хоча Лев не брав участі в терористичних актах, його неодноразово заарештовували за зберігання забороненої літератури й підтримку революційного руху. Зрештою, його без суду заслали на вісім років до Сибіру. У Красноярському краї Симиренко працював садівником у місцевого підприємця, збудував кілька теплиць і довів можливість вирощування овочів навіть у суворому кліматі. Попри складні умови, він продовжував наукові пошуки. У 1882 р. його знову заарештували – термін заслання зріс ще більше.

**Красноярська фортеця 1880-ті роки.
Малюнок Л. П. Симиренка**

Перша дружина Лева Платоновича – Альдона Еміліївна Гружевська (1857–1934) – громадсько-політична діячка народилася у родині польських шляхтичів-землевласників і була вихована в патріотичному дусі, тому присвятила своє життя народу і боротьбі проти московського самодержавства

Діти Левка й Альдони: Тетяна, Платон (стоїть) та Володимир

Під час відбування другого заслання в Сибіру Лев Симиренко не полишав ні садівничу працю, ні революційну діяльність. Коли він тяжко захворів на тиф, його врятувала в'язнична фельдшерка і засланка польського походження – Альдона Гружевська. З нею він згодом повінчався в тюремній церкві. Разом вони переїхали до нового місця заслання в Балаганськ, де, на жаль, втратили первістка.

Після семи років заслання, завдячуючи клопотанням членів родини, Лев із дружиною зміг повернутися до Мліїва. Тут в них народилися донька та двоє синів. Однак, Альдона, нудьгуючи у селі і прагнучи громадської діяльності, згодом переїхала до Черкас, а потім до Києва. Діти ж навчалися в місті, а літні місяці проводили з батьком у Млієві, де він творчо продовжував справу батька у садівництві.

У Млієві Лев Симиренко вивів свій найвідоміший сорт яблук – «Ренет Симиренка», який згодом став візитівкою українського садівництва. Унікальність сорту – у поєднанні чудового смаку, тривалого зберігання, морозостійкості й високої врожайності. Це перший в Україні сорт, науково описаний і впроваджений у промислове садівництво. Він став символом української селекції й отримав широке визнання за межами країни. Як відомо, плоди цього зимового сорту середнього або великого розміру, плоско-округлі за формою, зеленого кольору, з численними білими підшкірними крапками. М'якоть біла, соковита, солодка з приємним пряним присмаком. Ренет Симиренка – пізній сорт, який дозріває наприкінці вересня – початку жовтня і зберігається до весни. Спроба радянської влади затьмарити ім'я Симиренків провалилася: назва «Зеленка Вуда» – не була сприйнята українцями.

За родинною легендою, унікальне яблуневе дерево вперше помітив ще батько Лева – Платон Симиренко. Проте саме Лев Платонович виконав систематичну селекційну роботу: ретельно досліджував властивості сорту, відбирав найкращі зразки, щеплював дерева й заклав розсадник для їх розмноження. Він уперше застосував науковий підхід до вирощування цієї культури, що й забезпечило її прогрес, визнання та широке розповсюдження.

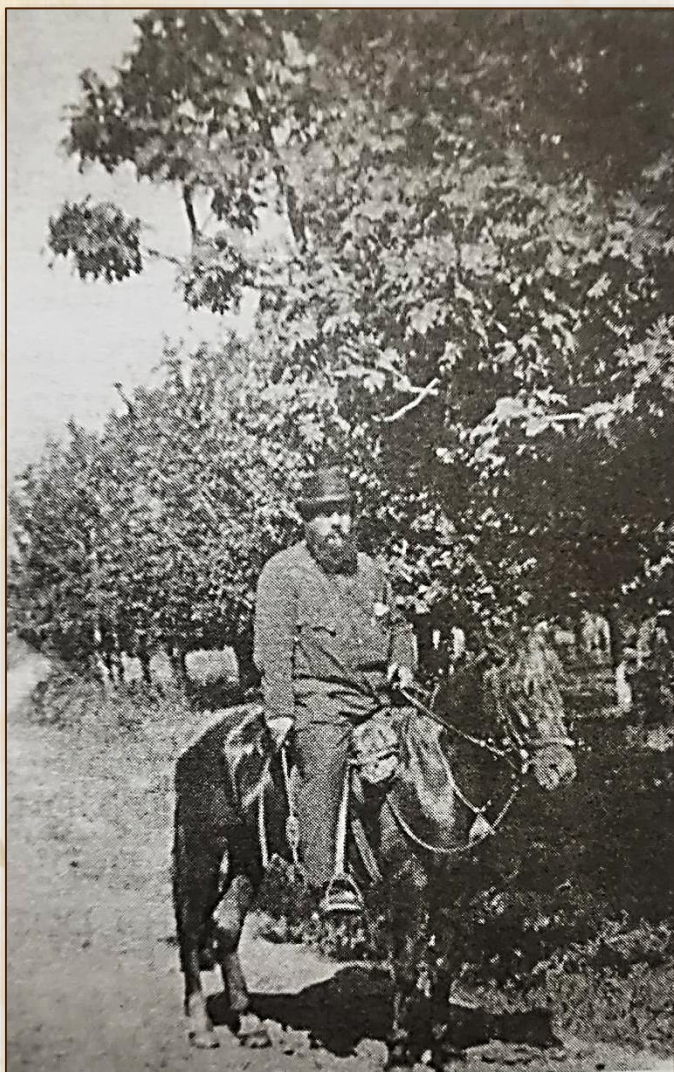
Photogravure Bruckmann

Лев Симиренко.
Август, 1911.

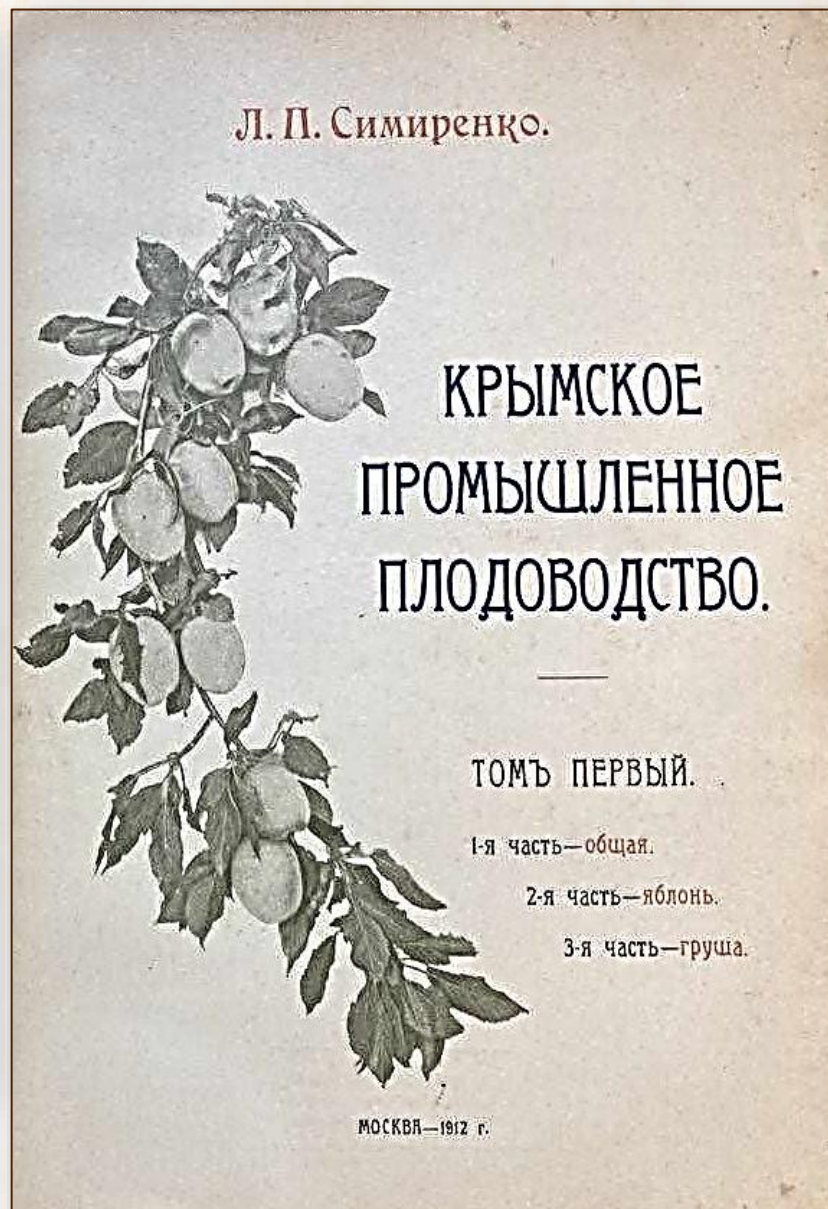
Лев Симиренко був не лише видатним ученим-садівником, а й далекоглядним підприємцем. Його мліївський розсадник перетворився на один із найбільших у Європі, постачаючи саджанці плодових дерев не тільки по всій Російській імперії, а й за кордон – до Західної Європи й навіть Америки. Він сформував наукову школу садівництва, а його дослідження стали основою для подальшого розвитку галузі.

У 1912 р. в помологічній колекції Лева Симиренка налічувалося майже три тисячі сортів рослин. Серед них – сотні видів яблунь, груш, черешень, вишень, персиків, абрикосів, горіхів, а також десятки сортів ягід, декоративних рослин і троянд.

Лев Симиренко у 1894 р. став членом-кореспондентом Бельгійського товариства садівників, а в наступному році – почесним членом Французького помологічного товариства. У 1913 р. він був нагороджений Золотою медаллю Французького товариства садівників. У 1914 р. серед його нагород з'явилася Велика золота медаль імені засновника Нікітського ботанічного саду Х. Стевена.

Лев Платонович в Криму. 1893 рік

Наукова діяльність, дослідження, публікації Лева Симиренка здобули визнання не лише в Україні, а й за її межами. Він був обраний членом низки європейських помологічних товариств. Наступним важливим етапом у житті науковця став Крим – регіон із надзвичайно сприятливими умовами для садівництва, що давно привертав його увагу. Наполегливо добиваючись дозволу, Лев Симиренко зрештою отримав змогу поїхати туди спершу на лікування, а згодом – для ретельної наукової роботи. Саме тут він розгорнув масштабні дослідження, що тривали протягом двох десятиліть.

Наприкінці життя Лев Симиренко пережив разом із країною часи революційних випробувань. Напередодні цього непростого часу в його житті з'явилася третя дружина – молода вчителька Софія, яка спочатку стала його помічницею, а згодом – коханою дружиною. Вона народила Леву Платоновичу двох синів і доньку. Завдяки їй він знову відчув сімейне тепло й повернення спокою: родинний затишок, нові наукові плани про створення одного з перших у світі «генетичних банків» садових культур. Після встановлення більшовицької влади маєток його родини було частково зруйнований, а сади – націоналізовані. Попри все, він не залишив улюбленої справи: продовжував займатися наукою, впорядковував унікальну колекцію садів, ділився порадами з агрономами. Та всі мрії руйнувала революція. Голод і зима спустошили сад: люди топили печі колекційними деревами. А в ніч на 6 січня 1920 р. Лев Симиренко загинув від вогнепального поранення у власному будинку – ймовірно, від рук чекістів. Жодні зусилля врятувати його не дали результату.

**Лев Симиренко з
третьою дружиною –
Софією Миронівною
Хорішман.**

Їхні діти – Софія і Лев

**Лев Симиренко зі старшими дітьми:
Платоном, Володимиром і Тетяною**

Гідним продовжувачем справи батька став його син Володимир. Він став відомим садівником і помологом, розвивав методи селекції, досліджував кліматичні умови та впроваджував нові технології у вирощування плодових дерев. Праця В. Семиренка «Помологія» стала однією з найважливіших у галузі садівництва. Він був керівником Мліївської помологічної станції, де проводилися унікальні дослідження. Проте, як і його батько, Володимир став жертвою радянської репресивної машини. Критика наукових методів сталінського улюбленця І. В. Мічуріна призвела до хвилі репресій і закриття станції. У 1933 р. Володимира було заарештовано НКВС за звинуваченням у «буржуазному націоналізмі», а у 1938 р. – розстріляно.

Робочий кабінет Володимира Семиренка у Млієві

Володимир Семиренко з братом Левом у саду

Володимир Симиренко зі співробітниками

«За останні роки відділ генетики і селекції виплекав 40000 видів гібридів, але справжня робота лише розгортається. На одному полі я бачив 2500 яблунь, посаджених 1929 року. Кожне дерево інше, кожне – новий гібрид. Ніде у світі праця в галузі селекції не досягла такого високого рівня...», – писав англійський помолог Г. Річардсон, який на власні очі побачив тоді Мліївську садстанцію та її успіхи.

Мліївська науково-дослідна станція садівництва ім. А. П. Симиренка Інституту садівництва НААН України.
Історія установи розпочинається з розсадницького господарства Левка Симиренка, створеного у 1887 р. у с. Мліїв

Попри політичні переслідування, нащадки Лева Симиренка продовжили його справу. Деякі з них емігрували, інші залишилися в Україні та працювали в галузі агрономії та біології.

Пам'ять про Лева Платоновича Симиренка – видатного вченого-садівника, селекціонера, мецената і патріота – живе в науковій і культурній спадщині України. Його ім'ям названо Інститут помології в Млієві, заснований на основі родинного маєтку Симиренків, де він створив унікальний сад, колекцію сортів і перший у світі «генетичний банк» плодових культур. Сорт яблук «Ренет Симиренка» став національним символом українського садівництва.

У науковій літературі, навчальних програмах, музейних експозиціях та віртуальних проєктах Л. Симиренка згадують як людину, яка поєднала глибоку наукову діяльність із патріотизмом, культурною просвітою й громадянською позицією. Його наукові ідеї, мрії та справи продовжують жити в учнях, послідовниках та в усій українській традиції вирощування садів. Симиренка вшановують науковими конференціями, виставками, публікаціями, а його життєвий шлях є прикладом гідності, стійкості та вірності своїй справі.

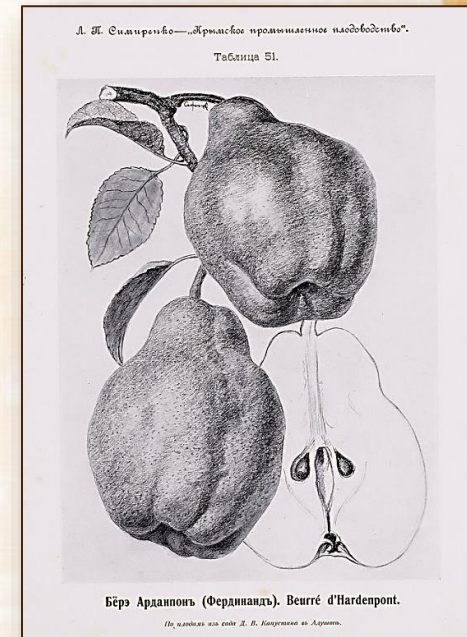
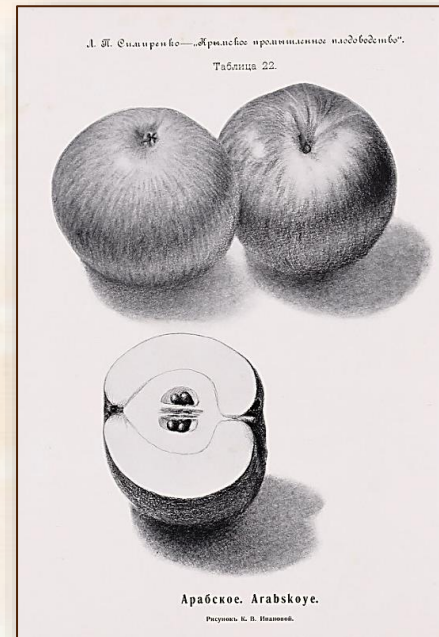
**Поштова марка
1996 рік,
присвячена
родині
Симиренків**

**Пам'ятна монета «Родина Симиренків» із серії
«Славутні роди України» номіналом 10 гривень.
На дереві славним українських династій
меценатів — підприємців, учених,
землевласників, лікарів — вагомим гроном
представлена численна родина Симиренків**

Видання з фондів ХДНБ ім. В. Г. Короленка

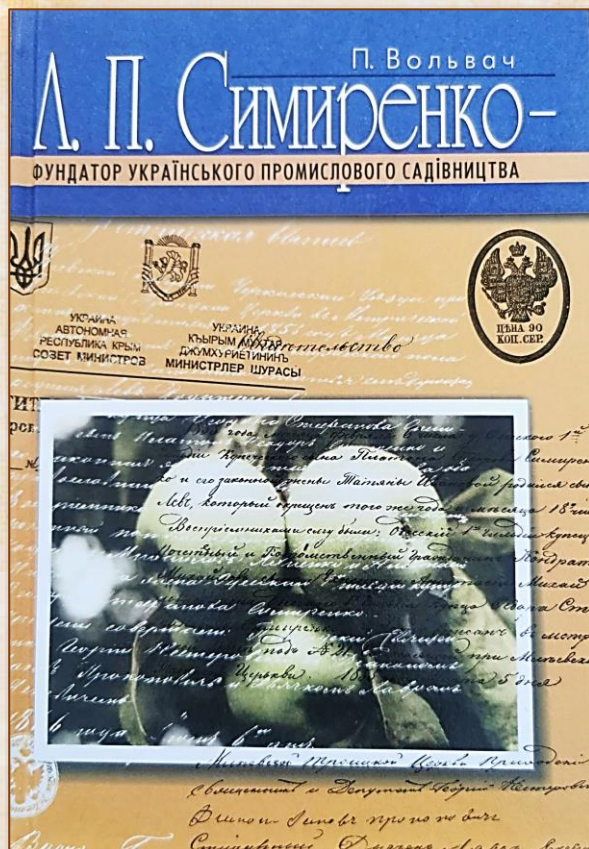

Прижиттєве видання

111959

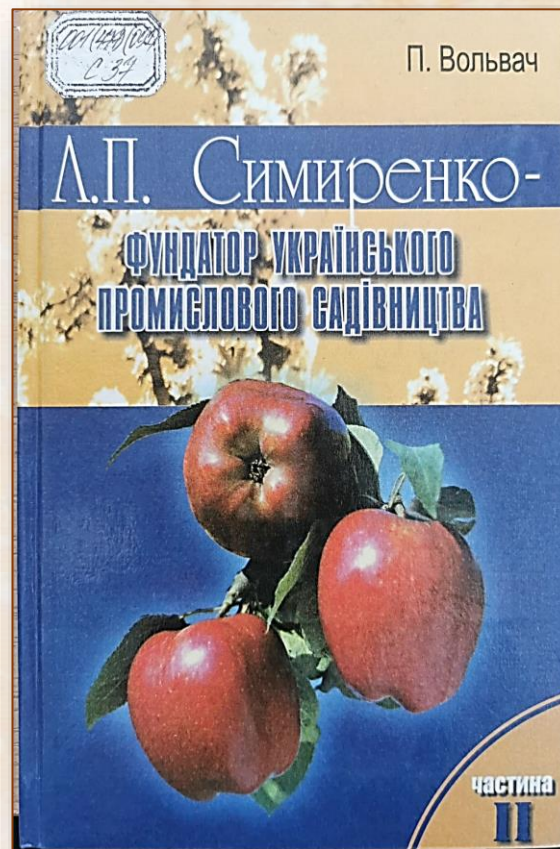
Смиренко Л. П.

Крымское промышленное плодоводство. – Т. 1. – У 3 ч. –
Ч. 1-3. – Москва, 1912. – 746 с.

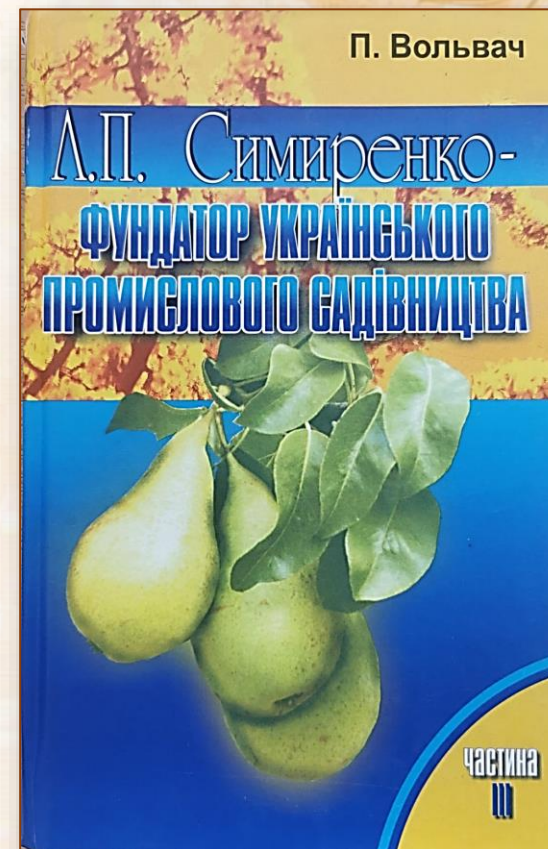
К2-98017

**Вольвач П. В. Л. П. Сими́ренко –
фундатор українського
промислового садівництва
(Садівничий України). –
Сімферополь, 2002. – 309 с.**

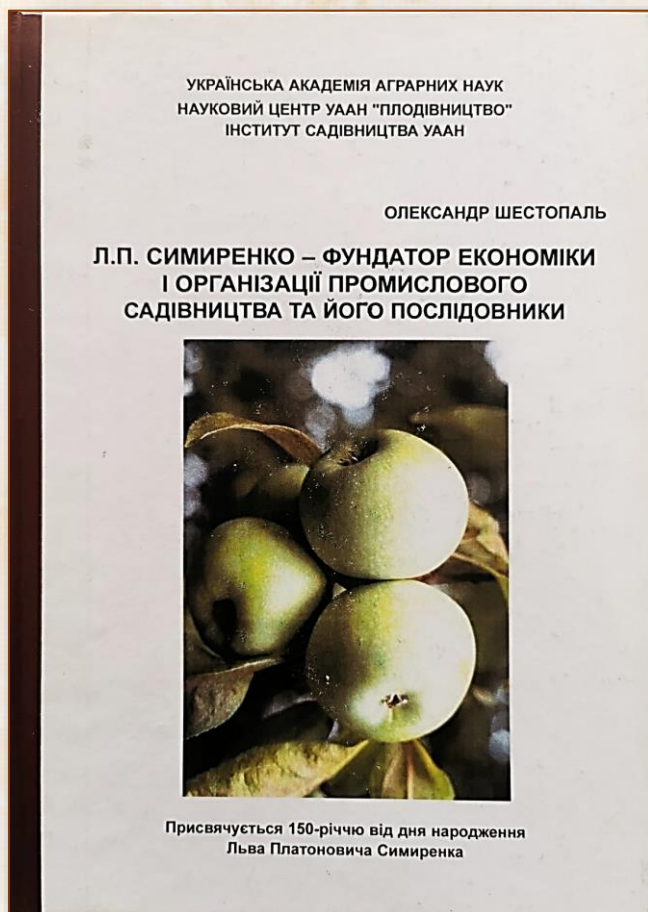
К2-104816

**Л. П. Сими́ренко – фундатор
українського промислового
садівництва : (садівничий України)
– Сімферополь, 2002 – .
Ч. 2. – 2003. – 287 с.**

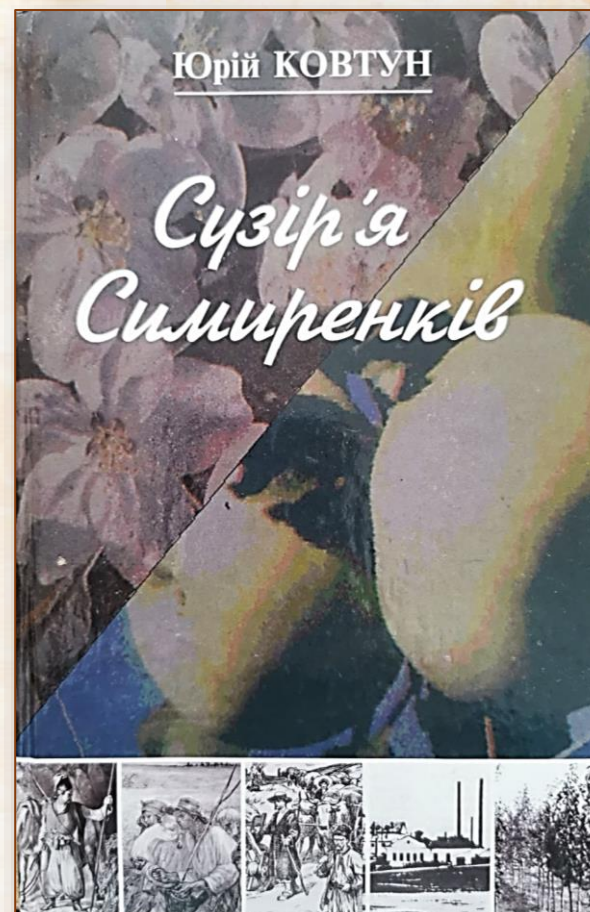
К2-114119

**Л. П. Сими́ренко – фундатор
українського промислового
садівництва – Сімферополь, 2002 -
2004. – Ч. 3. – 2004. – 303 с.**

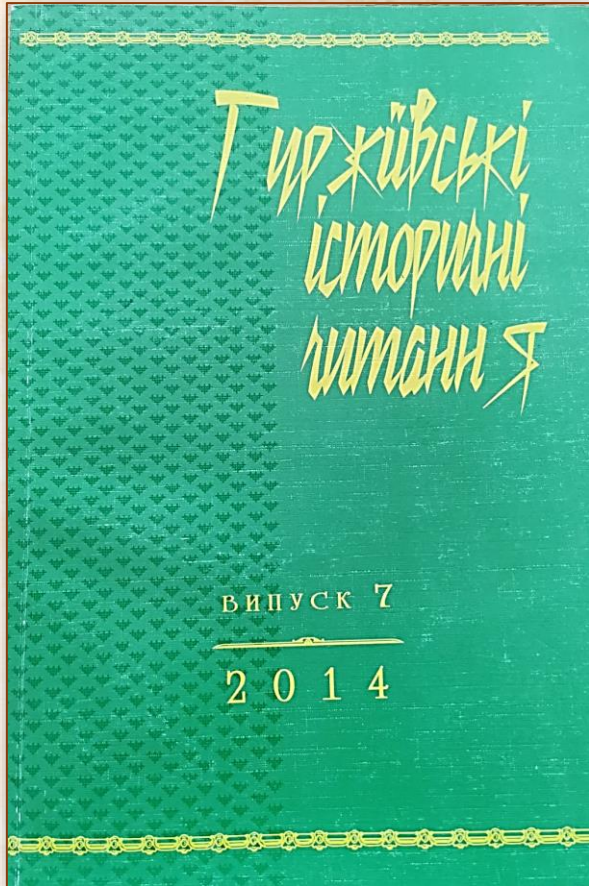
К2-117253

Шестопаль О. М. Л. П. Симиренко – фундатор економіки і організації промислового садівництва та його послідовники. – Київ, 2005. – 69 с.

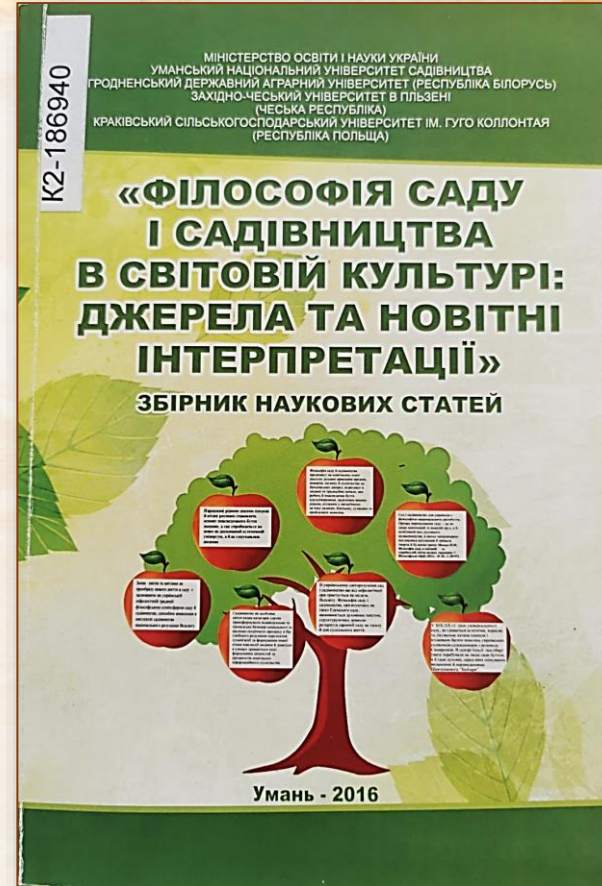
К2-142254

Ковтун Ю. І. Сузір'я Симиренків. – Київ, 2009. – 382 с.

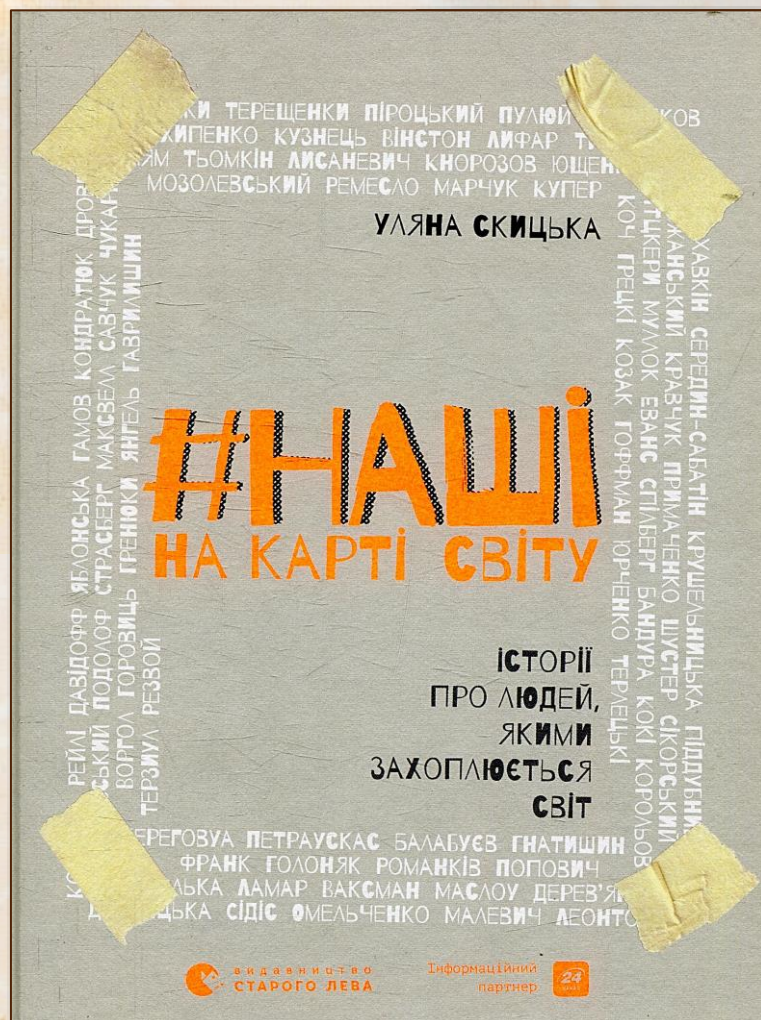
К5-24069

Карпенко, В. В. Родина Симиренків у світлі «сімейної історії» // Гуржіївські історичні читання : [зб. наук. пр.] . – Черкаси, 2008 – . Вип. 7. – 2014. – С. 155 –159.

К2-186940

Костюк М. В. Видатний вітчизняний помолог і вчений-садівник – Левко Платонович Симиренко // Філософія саду і садівництва в світовій культурі : джерела та новітні інтерпретації : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Умань, 2016. – С. 22–28.

КЗ-65117
Скицька У. Наші на карту світу. –
Львів, 2018. – 316 с.